

Нұрланова Ұлмира Нұрлан қызы., Қыдырәлі Насиба

ЭТНОДИЗАЙН КУРСЫНЫҢ ЛЕКЦИЯЛАРЫ

Нұрланова Ұлмира Нұрланқызы., Қыдырәлі Насиба

КУРС ЛЕКЦИИ ПО ЭТНОДИЗАЙНУ

Nyrlanova Ylmira Nyrlan kuzu., Kydyreli Nasiba

A COURSE OF LECTURES ON ATTISANO

УДК: 647.19:378.52

Мақалада этнодизайн курсының лекцияларының мақсат міндеттері, білім негіздері мен іс әрекеттері, құзыреттіліктері, мазмұны анықталады. Олардың тақырыптары, бірізділігі, қысқаша берілетін ақпараттық мәліметтері көрсетіледі. Сонымен қатар форма, жобалау, құрамдау, моделдеу, безендіру, эргономика, жобалаудың ұстанымдары мен кезеңдері қысқаша сипатталады.

Кілт сөздер: Этнодизайн, этнодизайнерлік құзыреттілік, этнодизайнерлік формақұрау, этнодизайнерлік жобалау.

В данной статье раскрываются основные вопросы организации этнодизайнерского образования будущих учителей изобразительного искусства и черчение, определяется методика организации элективного курса «этнодизайн», уточняется цели, задачи и результаты этнодизайнерского обучения.

In this article revealed major problems of organization etnodizaynerskogo education of future teachers of fine arts and design, methodology defined organization of the elective course "etnodizayn" specified goals, objectives and results etnodizaynerskogo training.

Бейнелеу өнерінің болашақ мұғалімдерін даярлау жүйесінде «Этнодизайн» курсының оқыту маңызды орын алады. Бірақ курсты оқыту барысында терминдер мен ұғымдарды меңгерудің бірізділігі жоқ, ретсіздігі көп. Бір бағдарламада белгілі бір ұғым болса екіншісінде ол жоқ. Бұл жағдай жоғары оқу орындары оқытушыларымен сұхбаттасу мен осы пән бағдарламасын жасауға қажетті материалдарды сараптау негізінде анықталды. Міне осы жағдайларды ескере отырып, жіберілген кемшіліктердің орнын толтыру мақсатында «Этнодизайн» курсының лекциялық және практикалық сабақтарының тақырыптық жоспарлары жасалды. Лекциялық дәрістердің мақсаты – білімгерлерге этнодизайн негіздерін құрайтын ұғымдар мен терминдерді меңгерту, этнодизайнер қызметінің іс-әрекеттері туралы біліммен қаруландыру, этнодизайнерлік іс-әрекеттерді және этнодизайнды оқыту әдістерін меңгерту болды.

Этнодизайн пәні болашақ бейнелеу өнері мұғалімдерінің дайындығындағы этнодизайн теориясы мен практикасын меңгертетін пән болып табылады. Болашақ мұғалімге қажетті этнодизайнерлік білім мен іс-тәжірибесін меңгертеді. Бейнелеу өнері мұғалімінің мектептегі басты міндеттерінің бірі – оқушыларға ұлттық көркем бұйымдарды таныстыру арқылы этнодизайнның көркемдік білімдерін беру болып табылады. Көркемдік білімнің бір саласын

этнодизайнның ұғымдарын, оның теориялық мәселелерін құрайды. Бейнелеу өнері мұғалімінің тәжірибесінде этнодизайннан мектепте курс ұйымдастыру туралы ұсыныстар көптер кездеседі. Бірақ осы кезге дейін мектепте үйірме жұмыстарын ұйымдастыру үшін этнодизайн теориясына байланысты материалдар жеткіліксіздігі, этнодизайнерлік жоба жасауға қажетті іс-әрекеттер мазмұнының анықталмауы, этнодизайнды оқыту үйірмесінің бағдарламасы жоқтығы сияқты оқу әдістемелік мәселелердің шешімін табу қажеттігі туындауда. Сондықтан этнодизайн сабағынан берілетін болашақ бейнелеу өнері мұғалімін даярлау үшін теориялық білім мазмұнын анықтау, этнодизайнерлік жоба жасауға қажетті іс-әрекеттер мазмұнын айқындау, этнодизайнды (үйірме жұмыстарында) оқыту бағдарламасы мен әдістемесін жасау қажеттігі біздің зерттеу мақсатымызды анықтады.

Зерттеу нәтижесінде, этнодизайнды жоғары оқу орнында оқытудағы негізгі теориялық материалдар этнодизайн, этнодизайн тарихы мен түрлері, көркем форма құрау, жаңа жоба, моделдеу, макеттеу, орта бұйым, жиһаз, интерьер, орта өндірістік этнодизайн, этнодизайн ұстанымдары, эргономика ұстанымдарын біріктіретіні анықталды. Ал этнодизайнердің іс-тәжірибесі, дәстүрлі модельдерді талдау, ізденіс эскиздерін жасау, макет дайындау, форма құрау, безендіру, жаңа модель, көркем конструкциялау, түсінік хат дайындау, демонстрациялау, экспозициялау сияқты іс-әрекеттерді жинақтады.

«Этнодизайн» курсының жоғары оқу орнында оқытудың міндеттері – лекциялық сабақтарды оқу материалдарын аудио-визуалдық құралдардың көмегімен көрсету; инновациялық белсенді әдістерді қолдану, этнодизайнерлік жобаларға сипаттама беру арқылы этнодизайн бойынша оқу материалдарының мәнін түсіндіру; лекциялық сабақтардың кейбіреулерін іс-тәжірибелік сабақтармен аралас өткізу болып табылды.

Этнодизайн пәні мазмұнының бірінші бөлімі: этнодизайн және қолөнер, ұлттық бұйымдардың түрлері, формасы, түрі түсі, композициясы, орындау техникасы, тапсырысы, этнодизайн бұйымдарының көркемдік ерекшеліктері: форма, формақұрауы, композициясы, эргономикасы, материалы, фактурасы, безендіруі, эргономикасы, орындау техникасы, демонстрациясы, экспозициясы, аукционизациясы мәселелерін оқытуды біріктіреді. Пән мазмұнының екінші бөлімінде этнодизайн бұйымдарын жобалау-

дың тәжірибелік іс -әрекеттерін біріктіретін, этнодизайн бұйымдарын қазіргі заманауи көркемдеудің инновациялық талаптарына сай жобалаудың диагностикалау, формақұрау, материалтану, тапсырмаларын орындау, жана жоба жасау үдерісінде композиция, жарық пен көлеңке, тұстану, эргономика және пластикалық анатомия, технология, экономика, экспозиция, демонстрация, аукционизациясы мәселелерін шешуге бағытталған жаттығуларды орындау көзделді. Пән мазмұнының үшінші бөлімінде «этнодизайн» курсының мазмұнын анықтау, студенттер білуге тиісті этнодизайн мен оны оқыту білімдерінің көлемін анықтау, этнодизайн курсының оқу бағдарламасын жасау, сабақ жоспарларын жасау, көрнекті құралдарын жасау, тапсырмаларын орындау көзделді.

Этнодизайн пәнін оқу нәтижесінде студенттердің: этнодизайн және колөнер, ұлттық бұйымдардың түрлері, формасы, түрі түсі, композициясы, орындау техникасы, тапсырысы туралы, этнодизайн бұйымдарының көркемдік ерекшеліктерін талдау туралы; форма, формақұрау, форманың композициясы, эргономикасы, материалы, фактурасы, безендіруі, орындау техникасы, демонстрациясы, экспозициясы, аукционизациясы мәселелерін анықтау туралы; «этнодизайн» курсының мазмұнын анықтау, студенттер білуге тиісті этнодизайн мен оны оқыту білімдерінің көлемін анықтау, этнодизайн курсының оқу бағдарламасын жасау, сабақ жоспарларын жасау, көрнекті құралдарын жасау, тапсырмаларын орындау түсініктерінің болуы көзделді.

Этнодизайн пәнін оқу нәтижесінде студенттер: этнодизайн бұйымдарын жобалаудың тәжірибелік іс -әрекеттерін біріктіретін, этнодизайн бұйымдарын қазіргі заманауи көркемдеудің инновациялық талаптарына сай жобалаудың диагностикалау, формақұрау, материалтану, тапсырмаларын орындау, жана жоба жасау үдерісінде композиция, жарық пен көлеңке, тұстану, эргономика және пластикалық анатомия, технология, экономика, экспозиция, демонстрация, аукционизациясы мәселелерімен байланысты орындалатын этнодизайнерлік жобалауды; «этнодизайн» курсының мазмұнын анықтау, оқушылар орындай білуге тиісті этнодизайн мен оны оқыту білімдерінің көлемін анықтау, этнодизайн курсының оқу бағдарламасын, сабақ жоспарларын, көрнекті құралдарын жасау тапсырмаларын орындай білуі көзделді.

Этнодизайн пәнін оқу нәтижесінде қалыптасатын студенттердің кәсіби құзыреттілігі: этнодизайн және колөнер, ұлттық бұйымдардың түрлері, формасы, түрі түсі, композициясы, орындау техникасы, тапсырысы, этнодизайн бұйымдарының көркемдік ерекшеліктері: форма, формақұрауы, композициясы, эргономикасы, материалы, фактурасы, безендіруі, орындау техникасы, демонстрациясы, экспозициясы, аукционизациясы мәселелерін қамтитын теориялық білімдерді меңгерген, этнодизайн бұйымдарын жобалаудың тәжірибелік іс -әрекеттерін біріктіретін, этноди-

зайн бұйымдарын қазіргі заманауи көркемдеудің инновациялық талаптарына сай жобалаудың диагностикалау, формақұрау, материалтану, тапсырмаларын орындай білетін, жана жоба жасау үдерісінде композиция, жарық пен көлеңке, тұстану, эргономика және пластикалық анатомия, технология, экономика, экспозиция, демонстрация, аукционизациясы талаптарымен байланысты орындалатын этнодизайнердің жобалау қызметін жоғары сапалық деңгейде орындайтын; «этнодизайн» курсының мазмұнын анықтайтын, оқушылар білуге тиісті этнодизайн білімдері мен оны оқыту білімдерінің көлемін айқындайтын, этнодизайн курсының оқу бағдарламасын, сабақ жоспарларын, көрнекті құралдарын жасай білетін, кәсіби шығармашылық тұлға болып табылады.

Этнодизайн пәнінің бағдарламасының бірінші бөлімі бойынша мынандай сабақтар тақырыптары қамтылады: Этнодизайн және колөнер, Ұлттық бұйымдардың түрлері, Көркем бұйым формасын жобалау, Көркем бұйымды жобалаудағы түрі түсі шешімі, Көркем бұйым композициялық шешімі, Көркем бұйым жобалауда орындау техникасын ескеру, Көркем бұйым жобалаудағы тапсырыс талаптары. Жобалау үдерісінде этнодизайн бұйымдарының көркемдік ерекшеліктерін ескеру: Көркем бұйым форма, форма құрауы, композициясы, эргономикасы, материалы, фактурасы, безендіруіндегі тұтастық, қайталанбастық, ұлттық дәстүр мен жанашылдық. Көркем бұйымды жобалаудағы заттың эргономикасы, орындау техникасы, демонстрациясы, экспозициясы, аукционизациясы мәселелерін талдап, салыстырып, оқытуды біріктіреді.

Пән бағдарламасының екінші бөлімінде бойынша этнодизайн бұйымдарын жобалаудың тәжірибелік іс -әрекеттерін біріктіретін, мынандай сабақтар тақырыптары қамтылады: этнодизайн бұйымдарын қазіргі заманауи көркемдеудің инновациялық талаптарына сай жобаның диагностикасы, этнодизайн бұйымының формасын құрау, этнодизайн бұйымының материалын анықтау, жана жоба композициясын табу, жана жоба жарық пен көлеңке шешімін табу, жана жобаның тұстану шешімін табу, жана жоба эргономика және пластикалық анатомиясымен байланысты шешімін табу, жана жобаның орындау технологиясының шешімін табу, жана жобаның экономикалық шешімін табу, жана жоба экспозициясы шешімін табу, жана жоба демонстрациясы шешімін табу, жана жоба аукционизациясы шешімін табу көзделді.

Пән бағдарламасының екінші бөлімінде бойынша этнодизайн бұйымдарын жобалаудың тәжірибелік іс -әрекеттерін біріктіретін, мынандай сабақтар тақырыптары қамтылады: «этнодизайн» курсының мазмұнын анықтау, оқушылар орындай білуге тиісті этнодизайн мен оны оқыту білімдерінің көлемін анықтау, этнодизайн курсының оқу бағдарламасын, сабақ жоспарларын, көрнекті құралдарын жасау тапсырмаларын орындау көзделді. Болашақ мұғалімдерге этнодизайн курсы менгертуге арналған

лекциялар жүйесі он екі тақырыптық лекциялардан құралады.

Бірінші тақырып: Этнодизайн тарихы. Бұл тақырып бойынша этнодизайн және мода ұғымдарына түсініктер беріледі. Этнодизайн мен бейнелеу өнерінің ұқсастықтары мен айырмашылықтары көрсетіледі. Этнодизайнның даму кезеңдеріне сипаттама беріледі. Этнодизайнның түрлері мен оның қызметі туралы айтылып, ұлттық Бұйым, ұлттық әшекей, ұлттық көркем бұйымдар этнодизайны туралы мәліметтер беріледі. Олардың орындалу технологиясы туралы көрсетіліп, терминдер мен ұғымдарына түсініктер беріледі. Сәулет, жиһаз, Бұйым, этнодизайнның шығу тарихы ашып көрсетіледі. Олардың бейнелері вертуальдық құралдың көмегімен демонстрация жасалады. Этнодизайнның даму тарихы адамзат дамуымен байланыста қарастырылып өнімнің дәстүрлі формасына талдау жасалады. Қолөнершілердің даму дәуірінен кейін орта қолөнер мамандығының пайда болуы жайлы айтылады, мұнан соң өндірістік революциямен байланысты затпен адамның қарым-қатынасының дамуы сөз болады. Сонымен адамдардың жаңа этнодизайн концепциялары мен символдарды жаңа моданы жатсынбай қабылдауы «кездейсоқ өндірістен», «жобалау парагидмасына» ауысу тенденциясы туралы айтылады.

Екінші тақырып: Этнодизайндағы форма және форма құрау мәселелері деп аталады. Бұл тақырып бойынша «форма», «форма құрау», «жобалау» ұғымдарына анықтама беріліп, олардың мәні түсіндіріледі. Форманың түрлері, материалы, симметриялық немесе асимметриялық болуы туралы айтылады. Этнодизайндағы форманың композициясының динамикалық немесе статикалық бөлінуі, олардың қозғалысты немесе тұрақтылықты болуы аңғартылады. Этнодизайндағы форманың кеңістіктегі өмір сүруі, оның уақытпен байланысы, қарапайым формалар мен күрделі формалардың байланысы мен айырмашылығы туралы талдаулар жасалады. Этнодизайндағы форма түрлері туралы алдында үшбұрыш, төртбұрыш, куб, шар, конус, цилиндр формаларын бір-біріне құрастыру арқылы қарапайым формалар шығару туралы айтылады. олардың үлкен және кіші формалардан тұратындығы, табиғат формаларының симметриялығы, асимметриялығы, ритм, динамикасы, статикасы туралы мәліметтер беріледі. Этнодизайндағы форма құраудағы геометриялық фигуралардың, табиғи формаларының құрылымы, олардың түр-түсі, пластикалығы, фактурасы, қаттылығы, материалының сапалылығы туралы сөз қозғалады.

Үшінші тақырып: Этнодизайн композициясы мәселелері. Этнодизайн композициясы туралы сөз болғанда, этнодизайнерлік бұйымның үлкен және кіші бөліктерден тұратындығы, олардың бір-бірімен тұрақты түрде бірлікте болуы, бөлінбейтін тұтастығы, оның дәстүрлі бұйым композициясынан айырмашылықта болуы, композициядағы басымдық берілетін бөлшектер, түр-түс, материал, түрлері туралы айтылады. бұйымның композициясындағы

ажыратылатын және ажыратылмайтын бөліктер, оларды бірлігімен тұтас қабылдануы сөз болады. Модель композициясындағы түстер мен форманың сәйкестігі қарастырылады. Бұйымның композициясы тұтыну қажеттігі, бұйымның қазіргі ғылым мен дайындау технологиясы талаптарымен мүмкіндіктеріне сәйкестігі талданады. Бұйым композициясының қоршаған орта этнодизайнына қатынасы сарапталады. Бұйым жобасындағы үлкен бөлшектер, композициядағы негізгі элемент, кіші бөлшектер, композициядағы қосалқы элементтердің рөлін атқаратыны түсіндіріледі. әр жоба жеке дара композиция ретінде, оның қайталанбастығы басты шарт ретінде аңғартылады.

Төртінші тақырып: Этнодизайндағы макеттеу, моделдеу мәселелері. Бұл тақырып бойынша оқытушы білімгерлерге «макет», «макеттеу», «модель», «модельдеу» ұғымдарына түсінік беріледі. Мұнан соң осы ұғымдардың мәні ашып көрсетіледі. Этнодизайндағы модель мен моделдеудің айырмасы анықталып, макет пен макеттеудің ұқсастығы көрсетіледі. Макет – белгілі бір Этнодизайнерлік жобаның шағын сырт көрінісі. Ол барлық жағынан көрінетін динамикалық кеңістіктік сипатта орындалатын айтылады. Этнодизайндағы макеттеу сызба жұмыстарындағы көріністердің, негізінде жобаның кеңістіктегі көлемді көрінісін кіші өлшемде жасауға бағытталған іс-әрекет екендігі түсіндіріледі. макет жобаның сыртқы келбетін, өлшемдерін, түрі мен түсін, бөлшектердің өзара сипатын, безендірілуін, әсемдік әсерін, қызметін елестету үшін қажет көлемді форма жүйесі ретінде танылады. Макеттеу этнодизайнердің өз ойын көрнекі түрде көрсетуге бағытталған мүмкіндікті жасау үдерісі танылады.

Бесінші тақырып: Этнодизайнерлік жобалау мәселелері. Тақырыпты ашу үшін жобалау ұғымы туралы талдаулар жасалады. Жоба әлі басталмаған жұмыс туралы ой-пікірлер жиынтығы, сызба, жазба түріндегі жоспар, сурет макет ретінде танылатыны айтылады. жобаның нәтижесінде бұйым пайда болады. Жобада заттың формасы, материалы, түрі, түсі, безендірілуі, қозғалысы, тұрақтылығы, транспортабельдігі көрініс табатындығы туралы визуалдық мәлімет беріледі. Этнодизайнерлік жобада заттың сыртқы форма көрінісінің әсемдігіне мән беріледі. Жоба жасау алдында сол заттың бұған дейінгі форма құрау тарихына өнертанымдық, эргономикалық, экономикалық, технологиялық тұрғыдан алынғандығы талдау жасалатыны көрсетіледі. Жобаның әсемдік, ыңғайлылық, үнемділік, беріктілік дәрежелері анықталады. Этнодизайнерлік жоба жеке дара еңбек, авторлық немесе бір топ авторлар ретінде қабылданады. Этнодизайнерлік жобаны жасаудың басты шарты оның бұрын соңды болмауы, оның мүлдем жаңа жоба, тек сол автор немесе авторларға ғана тән жұмыс болуымен ерекшеленеді. Осы тұрғыдан алғанда Қазақстанның мемлекеттік рәміздерінің авторларының этнодизайнерлік жобалары көрсетіледі.

Алтыншы тақырып: Этнодизайндағы мода және

стиль мәселелері. Бұл тақырып бойынша мода аса көп сұраныстағы этнодизайнерлік үлгі ретінде танылатындығы, оның біртіндеп модаға айналатын модель ретінде белгілі болуы, моделдің сыртқы көрінісіне басымдық берілетіні айтылады. моделдің ескі модель, жаңа модель және жаңадан жасалып жатқан моделге (этнодизайнерлік жобаға) бірігетіні айтылады. жаңа модель этнодизайнерлік жоба екендігіне назар аударылады. Мода мен моделдің айырмасы талданады. Стиль туралы әңгіме болғанда романтикалық стиль, готикалық стиль, барокка стилі, спроттық стиль, ұлттық стиль, аралас стиль ерекшеліктері туралы айтылады. стильдер туралы айтылғанда бұйым этнодизайны стильдері көрсетіліп олардың айырмашылығына талдаулар жасалады. Сәулет этнодизайнындағы стильдерге талдаулар жасалады. Спорттық және туристік бұйымдар стильдері салыстырылып, талданады. 60-70 жылдардағы бұйым этнодизайнындағы стильдер мен XX ғасырдың басындағы бұйым стильдері салыстырылып көрсетіледі. Ежелгі бұйымдар мен қазіргі Бұйымдер салыстырылып стильдік айырмашылығына мән беріледі.

Жетінші тақырып: Этнодизайндағы көркем конструкциялау мәселелері. Бұл тақырып бойынша «көркемдік», «конструкция», «конструкциялау» ұғымдарына талдау жасалады. Олардың мәні анықталады. Бұйым этнодизайнының сәулет, көлік этнодизайндарын көркем конструкциялау жолдары көрсетіледі. Олардың типтері, формалары, әдістері, технологиясы талданады. Тұрмыстық заттар бөлшектерінің, көлік этнодизайнының бөлшектерінің бір-бірімен үйлесімді орналасуы айтылады. үйлесімділік пен әсемдік көркемдік конструкциялаудың басты көрсеткіші ретінде танылады. Жобадағы қозғалмалы бөлшектер мен қозғалмайтын бөлшектердің формаларының үйлесімділігі көрсетіледі. Көркем конструкциялаудың басты шарты әрбір жеке бөлшектің формасының әсем болуы және сонымен қатар олардың бір-бірімен бірліктегі көрінісінің әсем де үйлесімді, тұтас болуы, артық бөлшектің болмауы танылады. Этнодизайнның әрбір түрінің көркемдік конструкциялаудағы жеке дара ерекшеліктері болатыны ескеріледі. Олар аудио-видео құралдарының көмегімен көрсетіледі.

Сегізінші тақырып: Этнодизайндағы эргономика мәселелері. Эргономика мәселесі бойынша, ол зат пен адамның қарым-қатынасы туралы ілім ретінде таныстырылады. Заттың пропорциялық өлшемінің адамның дене құрылысы өлшемдеріне, күш-қуатына сәйкес келуі туралы түсініктер беріледі. Мысал ретінде адам мен бөлменің есігі, терезесі, үй жиһаздарының өлшемдерінің сәйкестігіне талдау жасалады. Құмыраның формасының бірнешеуі көрсетіліп, оның қайсы формасы су тасуға ыңғайлы болатындағы көрсетіліп, шелек формасы мен адам фигурасының сәйкестігіне, ыңғайлылығына, ұтымдылығына мән беріледі. Эргономика мәселесі сөз болғанда, поездің купелерінің, ұшақтардың салонда-

ры мен креслоларының адамға жайлы, әсем, ыңғайлы, ықшам болу туралы көріністер көрсетіледі. Сол сияқты туристердің палаткалары, рюгзактары, аяқ және бас бұйымдары туралы вертуалды құралдар арқылы көріністер ұсынылады.

Тоғызыншы тақырып: Этнодизайн және материалтану. Бұл тақырып бойынша этнодизайнерлік жобада қолданылатын материалдар арсеналы туралы сөз болады. Ежелгі кездегі бұйымдар жасауға ағаш, металл, сүйек, қыш, тас, материалдарының қолданылғандығы, қазіргі кезде техника дамуының ерекшелігіне сай пластикалық материалдардың кең көлемде және жиі қолданыс табуы туралы айтылады. Материалдардың қаттылығы өңдеуге қолайлылығы, иілгіштігі, беріктігі жайлы сипаттама беріліп, әрбір материалдың жеке дара қасиеттері көрсетіледі. Оларды қолдану мазмұны мен тұтынушылық мазмұнының сәйкестігі туралы айтылады. Этнодизайнерлік жобаның құрыламында бір немесе бірнеше материалдардың қолданылуы туралы суреттемелер вертуалдық көріністер мүмкіндіктер арқылы көрсетіледі.

Оныншы тақырып: Этнодизайндағы көркем безендіру. Бұл тақырып бойынша «жобалау», «көркемдік», «безендіру» ұғымдарына түсініктер беріледі. Олардың мәні анықталады. Этнодизайнерлік жобаға әсемдік, әлеуметтік, эргономикалық, технологиялық тұрғыда талдау жасалады. Жобаны жасау кезеңдерін, этнодизайнерлік зерттеу, форма құрау, көркем конструкциялау, эскиз салу, макеттеу, безендіру, демонстрациялау, экспозициялау, презентациялау кезеңдерінен бөлінетіндігі көрсетіледі. Этнодизайнердің жобалаушылық қызметінің этнодизайнерлік білімге, шығармашылық ойға, этнодизайнерлік іс-әрекеттерге негізделетіндігі айтылады. Көркем безендіру жұмыстары бойынша әңгіме барысында жобаның сыртқы көрінісін безендірудегі суреттер, жазулардың сызықтар, дақтар, логотиптер және шартты белгілердің орналасу композициясына мән беріледі. Этнодизайнердің безендіру мен композиция білімдері мен безендіру іс-әрекеттерінің жобаның көркемдік сапасын арттырудағы мәні ашып көрсетіледі. Этнодизайнер еңбегінің жобалаудағы және безендірудегі жеке даралық сипатына назар аударылады.

Он бірінші тақырып: Этнодизайн. Өнімі. Бұйым. Өндіріс. Тираждау мәселелері. Бұл тақырып бойынша оқытушы «өнім», «бұйым», «өндіріс», «этнодизайнерлік өнім» ұғымдарына түсінік беріп, олардың айырмалары мен бірлігіне өнертанымдық, экономикалық, технологиялық тұрғыдан алынған талдаулар жасайды. Этнодизайнерлік еңбектің нәтижесі этнодизайнерлік өнім болатынын халық үшін тұтынатын бұйым екендігі көрсетіледі. Өнім жалғыз данамен немесе көп данамен жасалатыны, жалғыз дана болып жасалуы өндірісті талап етпей, көп дана юолып шығарылуы өндіріс құралдарын қажет ететіні айтылады. Этнодизайнның өзінің табиғаты көп данамен шығарылу жоспарланған өнер туындысы дәрежесіне дейін көтерілген бұйым (Этнодизайнерлік жоба) ретінде

танылады. Этнодизайнерлік өнім шығару үлкен екі кезеңнен өтетіндігі, олардың бірі – этнодизайнерлік ой, екіншісі – этнодизайнерлік зерттеу, үшіншісі – этнодизайнерлік жоба жасау, төртіншісі – этнодизайнерлік өндіріс екендігі айтылады. Этнодизайнерлік өнім шығару үдерісіне этнодизайнер-менеджер тапсырыс беруші, этнодизайнер-жобалаушы, этнодизайнер-инженер қатысатыны түсіндіріледі.

Он екінші тақырып: Этнодизайнерлік шығармашылық ой және этнодизайнерлік іс-әрекет. Аталған тақырып бойынша оқытушы ең алдымен «шығармашылық», «шығармашылық ой», «Этнодизайнер», «Этнодизайнерлік іс-әрекет» ұғымдарына түсінік беруден бастайды. Шығармашылықты жаңа туынды жасауға бағытталған өнер шебері мен (этнодизайнердің) іс-әрекеттерінің жүйесі деп, шығармашылық ойды өнер шеберінің жаңа туынды жасауға бағытталған ой-пікірлерінің жиынтығы деп түсіндіреді. Этнодизайнерді үлкен данамен көркемөнер дәрежесіндегі бұйымды шығару үшін көркем жоба жасаушы маман ретінде түсіндіріледі. Этнодизайнерлік іс-әрекет дегеніміз, көркем өндірістік өнім жобасын жасап шығаруға бағытталған өнер шеберінің

жобалау қимылдарының жүйесі деп түсіндіріледі. Этнодизайнерлік іс-әрекеттер – шығармашылық ой, этнодизайнерлік ізденістер мен зерттеулер, жоба эскиздері, жоба макеті, жоба дайындау, жобаның түсіндірме жазбасын дайындау, жобаны безендіру, жобаны демонстрациялау, жобаны экспозициялау, жобаны өндіріске өткізу, жобаны нұсқада үлкен данамен өнім түрінде шығару, жобаның тұсаукесерін өткізу болып бірігетіні айтылады.

Әдебиеттер:

1. Қасиманов С. Қазақ халқының қолөнері;- Алматы: Өнер: -1995. 246 б.
2. Парлак Т. Арал аймағында табылған кілемдер, Анкара, 2003-250 б.
3. Парлак Т. Қазақ кілемдерінде қолданылатын ою-өрнектер. –Қызылорда: Қорқыт-ата атын. ҚМУ. 2002-100 б.
4. Парлак Т. Қазақ кілемдері, Қызылорда, Қорқыт-ата атын. ҚМУ. 2002-101 б.
5. Ералин Қ. Займоғлы -Кілем өнері.-Түркістан. ХҚТУ: 2010-125 б.
6. Ералин Қ. Ералина Ғ. Дизайн негіздері. Түркістан: Тұран. 2013. -170 б.

Рецензент: к.пед.н., доцент Жолдасова Б.